

Van Wijk

woorden. Het „Haarlems Dagblad“ reageerde op 12 januari dan ook prompt op de mededeling van de burgemeester aldus:

„De „willekeurige burgers of groeperingen“ die op gemeentelijk niveau inspraak wensen bij bestuurlijke aangelegenheden, mogen dan al incompetent worden geacht, zij zijn het in de meeste gevallen niet omdat zij praten vanuit hun eigen ervaring als stadsbewoners en detailliekundigen. Architecten bij voorbeeld, winkeliers, jeugdverenigingen, wijkcomitéleden, huismoeders zelfs kunnen soms heel wat beter op de hoogte zijn van gedetailleerde problemen in een gemeentelijke samenleving van behoeften en gebreken, van misstanden en gebrekkige voorzieningen dan de volleerde ruiters uit de politieke hogeschool, die helaas vaak al te veel naar de wanden van vergaderzalen kijken in plaats van naar de praktijk van het stadsleven.”.

De heer **Beerekamp** (C.H.U.): Zijn in uw omgeving, mijnheer Van Wijk, nergens vrouwenadviescommissies aan het werk? In andere streken van het land komt dit regelmatig voor.

De heer **Van Wijk** (P.S.P.): Neen, mijnheer de Voorzitter. In de vergadering, die ik bijwoonde, was de verhouding drie tegen één: drie man tegen één vrouw. Zij hadden af en toe wel een mond voor drie. Overigens heel nuttig.

Als de Regering zou luisteren naar deze werkelijke stem des volks, zou dat in veelvoud voordelen hebben.

Allereerst voorkomt men dan conflicten en ergernissen van massale omvang en aard, die er op het ogenblik steeds zijn.

De mensen zelf worden zich voorts bewust van zichzelf in hun buurt en omgeving, meer dan sinds lang het geval was. Er is een rechtstreekse democratie aan het groeien – direct democracy, participatory democracy –, een democratie, een beleid, waaraan de betrokkenen zelf deel hebben en deel blijven houden. Vanuit de mensen zelf komen ook in de oude buurten vrijwel vanzelf en dus op natuurlijke wijze de wensen naar voren en de mogelijkheden om plaats in te ruimen voor b.v. groen, plantsoentjes, bomen, kinderspeelplaatsen en ook om oplossingen te vinden voor het parkeren van het kostbaarste gezinsbezit, de auto.

Blijkens de vele enquêtes die zijn ondernomen, betalen grote en zeer grote meerderheden graag meer huur, als hun woningen worden verbeterd, en als b.v. douches worden aangebracht, waar die ontbreken, terwijl dat de meeste eigenaren zelf al hebben gedaan. Het is trouwens opvallend: Die meerdere bereidheid bij eigenaar-bewoners boven huurders. Het eigen bezit van eengezinswoningen dient derhalve te worden bevorderd. Het eigen huis is blijkbaar een algemene menselijke behoefte, dwars door alle politieke gordijnen heen.

Heropening van de mogelijkheid tot moderne bewoning van verbeterde oudere buurten draagt er ook toe bij minder te dringen in de richting van uitbreiding van onze cultuursteppe door nieuwbouw. Het betekent ook, dat veel meer kan worden gedaan, zonder dat de bewoner geldelijk de slaaf wordt van de geldmachten in Nederland. Hij hoeft dan geen woning te kopen, geen dure hypotheek en overbodige levensverzekeringen te sluiten, die alleen de geldschietters, onze Nederlandse Zamindars, bevorderen. Ik maak renten mee van 9, 9,5, 10 en 12 pct. per jaar. En als hij niet kan kopen, welk jong gezin, welke arbeider kan huren betalen van f 400 à f 500 per maand? Opnieuw is de vraag bovendien: Waar gaat al dat geld uiteindelijk heen? Het zijn niet alleen de houders van pensioens voor gastarbeiders, die f 30 000 per maand maken. En in het algemeen: verbetering is veel goedkoper dan slijpen, nieuwbouw en herhuisvesting.

Dit pleidooi voor de erkenning van het fundamentele recht op zelfbeschikking over de eigen woning en het eigen wonen binnen de objectieve grenzen van de zich wijzigende opvatting

Van Wijk e. a.

over de gezondheid, leidt tot de vraag: Behoort niet de subsidie voor herstel en verbetering van voor herstel vatbare, bestaande woonbuurten en woonhuizen sterk voorrang te hebben boven subsidie voor nieuwbouw, zulks in elk geval voor de inkomensgroepen die geen hoge huur kunnen betalen en ook geen geld hebben om, zonder ernstige schade aan hun gezinswelzijn, geld te kunnen lenen om een nieuw huis te kopen? Op dit ogenblik is het omgekeerd. De Minister stelde in zijn nota de beide subsidies naast elkaar. Het is niet naast, maar éérs.

Ik denk tevens aan het telegram van de Stichting Vakopleiding Bouwbedrijf. Deze buurtvereniging verschaft arbeid aan duizenden bouwvakkers.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot mijn laatste bladzijde.

In het gezicht van deze enorme problemen is de vraag: Wat wordt voorbereid voor de jaren waarin datgene wat nu nog nieuwbouw heet, in dezelfde toestand gaat verkeren als de oude arbeiderswijken van vandaag? Bestaan er plannen voor geleidelijke verbetering en uiteindelijke vervanging? Want geleidelijkheid is natuurlijk aanvaardbaar. Als alles tegelijk komt, zitten wij in het jaar 2000 weer in de put, nog veel erger dan nu het geval is.

Wordt het voorts niet tijd, dat de Regering de bevolkingsexplosie, waaraan ook Nederland deel heeft tot onderwerp van zorg maakt, uitgaande van de grenzen van het deel van het land dat voor woningen mag worden bestemd? Geboortebepaling mag zich ook beroepen op de beperktheid van de woonruimte, die de ecologen ons voorschrijven.

Ten slotte noem ik het rapport-DAR over de pensioens voor gastarbeiders. Dat onderwerp is ongetwijfeld een knooppunt van taken voor meerdere departementen. Het rapport maakt een uitermate evenwichtige en weldoordachte indruk. Ik zal gaarne vernemen, of de Minister bij de voorbereiding van een algemene logiesverordening nauwkeurig erop zal toezien, dat elke vorm van discriminatie zo uitdrukkelijk wordt buitengesloten, dat niet langs enige omweg die discriminatie met of zonder gettovorming toch weer zal binnensluipen. Niets is gemakkelijker dan dat, gezien het soort mensen dat zulke pensioens bezit en uitbuit.

De heer **Tjeerdsma** (A.R.P.): Mijnheer de Voorzitter! In het regeerakkoord is een duidelijke afspraak vastgelegd, dat aan de volkshuisvesting voorrang wordt gegeven, zo zelfs dat indien de continuïteit in de financiering in gevaar mocht komen, het kabinet bereid is een groter deel van de woningbouw door het Rijk te laten financieren. Het kabinet stelt zich voor, tijdens de zittingsperiode een programma van 550 000 woningen te realiseren, voor 1972 startende met 132 000 woningen en uitmondende in 137 500 woningen voor 1975 of zoveel eerder als mogelijk is.

In de rijksbegroting voor het dienstjaar 1972 van dit ministerie zijn hiervoor de middelen aangegeven, terwijl voor verschillende onderdelen naar ik heb begrepen nog ruimte bestaat, b.v. voor stadssanering, reconstructie en rehabilitatie.

Ook van de kant van mijn fractie is het op zijn plaats deze Minister geluk te wensen met het bereikte resultaat over 1971 en in hem alle medewerkers van hoog tot laag die het samen mogelijk hebben gemaakt tot dit succes te geraken. Zelf heeft de Minister bij de behandeling van zijn begroting aan de overzijde van het Binnenhof al gezegd, dat het niet allereerst te danken is aan zijn vrij korte optreden tot nog toe, maar veel meer aan dat van zijn ambtsvoorganger minister Schut. Ik wil ook gaarne hem bij dit succes betrekken. Het kabinet-De Jong schijnt het, althans wat de volkshuisvesting betreft, dan toch niet zo bar slecht te hebben gedaan.

Er is al weer niets nieuws onder de zon. Toen minister Schut in het eerste jaar van zijn optreden een zeer redelijk resultaat behaalde, moest dit eigenlijk niet aan hem, maar aan zijn voorganger, minister Bogaers, worden toegeschreven die daarvoor alle lof ontving. Zo zal het wel steeds blijven, al onderkent minister Udink dat in dit zeer zware terrein nog vele doornen zitten en dat veel afhangt van een goede organisatie,

Tjeerdsma

coördinatie en samenwerking tussen de diverse partners. Ik voeg eraan toe: en van het weer.

Zo het al voor de Minister zwaar terrein is, dit geldt zeer zeker voor mij, aangezien ik deze problematiek gedurende de bijna 27 jaren waarin zij nu aan de orde is slechts op een afstand kon volgen. Je moet welhaast een oude rot in het vak zijn om met enig verstand hierover te kunnen spreken. Ik doe het dan ook met schroom, al moet ik er direct aan toevoegen dat deze Minister met zijn medewerkers en de Staatssecretaris het mij een stuk gemakkelijker hebben gemaakt door de uitvoerige toelichting op de begroting en de vele informatie die zij daarna hebben verstrekt. Daaruit komt een openheid naar voren die mij aanspreekt. Ook de wijze waarop de Minister het doet – hij onderzoekt, denkt, studeert, weet het soms niet, maar doet concrete toezeggingen en verschaft de gegevens – spreekt mij aan. Ik hoop dat dit kabinet erin slaagt de geprogrammeerde woningbouw tot een succes te maken.

Met voorgaande sprekers zou ook mijn fractie gaarne, om het in één zin uit te drukken, van de Minister de stand van zaken met betrekking tot verschillende onderzoeken en nota's, voor zover deze nog niet verstrekt is, zo mogelijk vandaag vernemen. Dit betreft o.a. de stadsanering en -rehabilitatie. Uit verstrekte informatie hebben wij begrepen dat, wat de financiën betreft, de ruimte in de begroting zit. Voor 1971 was beschikbaar 213,5 mln., voor 1972 ongeveer 250 mln. Voorts hebben wij begrepen, dat de stadsvernieuwing nog in een beginfase verkeert, dat de ministeriële zorg vooral de tijdige indiening van de plannen betreft, dat de Minister er rekening mee houdt, dat het beschikbare bedrag daardoor niet helemaal kan worden aangewend, dat b.v. Amsterdam in 1972 alle plannen zou kunnen uitvoeren en dat rijksambtenaren, tezamen met gemeentelijke instanties, nagaan hoe een en ander zo snel mogelijk kan worden gerealiseerd.

Ik zou hieraan willen toevoegen dat er mijns inziens een samenwerking zou moeten komen tussen overheid, Rijk, provincie en gemeenten, bedrijfsleven, belanghebbenden, onder wie de bewoners, en deskundigen. Dit baseer ik tevens op de uitstekende uiteenzetting van Staatssecretaris Buck aan de overzijde van het Binnenhof, er daarbij op duidende dat het een complex geheel is. Hoe denken de bewindslieden over aldus samengestelde werkgroepen, die dan ook vanwege het Rijk gefinancierd zouden kunnen worden?

Ik ben blij uit de informatie vernomen te hebben dat de Minister ook denkt aan overleg met zijn ambtgenoot van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, maar als dit zou resulteren in dode, leegstaande monumenten dan zouden wij er veel minder belangstelling voor hebben. Ook deze soort gebouwen zullen een werkelijke functie in de stedelijke samenleving moeten vervullen en dus gebruikt en bewoond moeten worden.

Verder sluit ik mij graag aan bij wat de heer Maaskant heeft gezegd, toen hij het had over de financiering van deze monumenten. Zal die nu plaatsvinden in 1975? Overal zijn brieven van C.R.M. ingekomen waarin werd medegedeeld, dat de subsidiëring verschoven werd naar een jaar na 1975. Of is dit een misverstand en kan deze Minister vandaag verklaren dat die subsidiëring nog in 1972 een aanvang zal kunnen nemen?

De Minister heeft zijn toezegging gestand gedaan door op 1 januari 1972 de „Beschikking geldelijke steun rehabilitatie” van kracht te laten worden. Op zichzelf is dit belangrijk, maar mij is het wat te zwevend, vooral wat betreft de beoordeling van de vraag, of verbetering dan wel afbraak moet plaatsvinden om dan van geval tot geval een keuze te maken. De leefbaarheid van de stad vereist naar mijn mening een voorkeur voor verbetering boven afbraak. Ik verneem graag, of de Minister mijn mening deelt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb al gezegd, dat deze problematiek – dit weet iedereen – reeds 27 jaar aan de orde is. Het is eigenlijk onzinnig, dat men vandaag de dag in grote steden de situatie kan tegenkomen – zoals in Amsterdam, den Haag en Rotterdam – dat jonggetrouwde mensen op een zolderka-

mertje zitten, van veel voorzieningen verstoken zijn en een enorm hoge huur moeten betalen en dat wij met elkaar niet in staat zijn – ik maak deze opmerking in het kader van de stadsvernieuwing – hieraan een halt toe te roepen. Misschien kan de Minister dit in zijn overwegingen betrekken.

Mijnheer de Voorzitter! Het woningbouwprogramma voor de komende kabinetsperiode, waarbij ik de drie k's van de Minister naar voren haal: kwaliteit, kwantiteit en kosten. Het schijnt zo te zijn dat men, wanneer men drie toverwoorden toepast, een betaalbare, een goede woning voor een f 150 per maand kan krijgen, voor diegene voor wie zij ook bestemd zijn. Deze toverwoorden zijn: gewestvorming, doorstroming en individuele huursubsidie. Ik wil over alle drie iets zeggen.

In de eerste plaats de gewestvorming, mijnheer de Voorzitter! De invloed van rijks- en provinciale overheid op de gemeentebesturen – via vooroverleg, de vaststelling van structuur en bestemmingsplannen en het beschikbaar stellen van de financiële middelen – is thans reeds vrij groot. Om geprogrammeerde bouw te bevorderen, kan samenwerking langs deze lijn verdiept en versterkt worden. Dit verdient m.i. voorkeur boven het van hogerhand opleggen van gewestvorming, met alle hiermee gepaard gaande moeilijkheden. Er zijn tal van gemeenschappelijke regelingen. Ook voor de woningbouw zijn deze zeer zeker geëigend. In bepaalde regio's en provincies is men deze weg reeds ingeslagen, bij voorbeeld in Friesland, waar men op provinciaal niveau werkt aan een structuurplan voor de gehele provincie. Ik ben er dan ook ietwat beducht voor, als voorwaarde voor een goed geprogrammeerde woningbouw de gewestvorming, de totstandkoming van een gewest, te stellen. Overigens zal deze taak nog in een andere vergadering aan de orde komen, namelijk bij de eventuele behandeling van het betreffende wetsontwerp inzake de gewestvorming.

Individuele huursubsidies, mijnheer de Voorzitter! Aan de hand van de kostprijs der thans gebouwde woningwetwoningen, met toepassing van de huidige – de nieuwe – subsidie-regeling gefinancierd, kom ik op een bedrag van f 200, f 250 per maand, inclusief centrale verwarming. Met het huidige inkomen van een geschoold vakman, getoetst aan de geldende regeling voor de individuele huursubsidie, komt deze man er niet voor in aanmerking. Hij zou dan ook nimmer een nieuwe woningwetwoning kunnen betrekken, doch zal aangewezen zijn op een doorstromingswoning. In sommige plaatsen geeft dit een bijdrage ter oplossing van de woningnood, al is het maar een gedeeltelijke, doordat niet overal voldoende doorstromingswoningen voorhanden zijn, maar in een aantal andere regio's geeft het geen oplossing, omdat er praktisch geen vrijgekomen woning voorhanden is. Deze moeten worden afgebroken, is in feite reeds onbewoonbaar of moet een aanzienlijke verbetering ondergaan, met alle kosten van dien. Dit betekent, dat de woningbouwcorporaties die met name de sociale woningbouw ten doel hebben gaan bouwen voor dat deel van de bevolking, dat net ligt boven de categorie van de laagstbetaalden, waarvoor zij bedoeld zijn.

Laatstgenoemde groep moet dan genoegen nemen met wat ik noem een tweedehands woning. Dit nu lijkt mij in strijd met de doelstelling van de woningbouwcorporaties en ik meen ook in strijd met de bedoeling van de Minister. Of men moet de kwaliteit van de woning verminderen, een oplossing evenwel, waar we zeer huiverig tegenover staan, want over vijf à tien jaar zullen wij daar zeker spijt van hebben. Waarom zou een arbeider niet mogen beschikken over een moderne woning?

Men kan het zoeken in hogere individuele huursubsidies, in een hogere bijdrage voor woningverbetering, in coördinatie en continuïteit van de woningbouw, in industriële bouw, in de doe-het-zelf-richting, in de cascobouw, in de richting van renteloze voorschotten voor verwerving van een eigen woning uit het bezitsvormingsfonds en gedeeltelijk een verplichte doorstroming.

Samenvattende: De huidige woningwetwoning is te hoog in huur, met handhaving van de kwaliteit, voor de categorie

Tjeerdsma

waarvoor ze bestemd is. Toch zullen ook de gewone mensen, de laagstbetaalden, in staat moeten worden gesteld een betaalbare goede nieuwe woning te kunnen betrekken. Zou het uit deze sociale overweging geen aanbeveling verdienen om een aantal woningwetwoningen met een dubbele bijdrage te subsidiëren: bij voorbeeld 5000, al realiseer ik mij dat dit aantal dan van het totale aantal afgaat? Als ik zou moeten kiezen tussen bij voorbeeld 5000 goedkope woningwetwoningen met een dubbele subsidie en 5000 minder in de totaalbouw, dan kies ik bewust voor het eerste.

Mag ik nog een opmerking maken over het bezitsvormingsfonds? Ik kom daarbij wel wat in moeilijkheden. Toen vanmorgen dit wetsontwerp aan de orde was, heb ik er niet het woord over willen voeren. Mag ik mij dan onderwerpen aan repressief toezicht van u, mijnheer de Voorzitter, en het eerst proberen te zeggen?

De aanvragen om voorschotten uit het bezitsvormingsfonds hebben de verwachting ver en ver overtroffen. Ik meen, dat daaruit mag worden geconcludeerd, dat er een potentiële mogelijkheid in het Nederlandse volk aanwezig is om ook langs deze weg een bijdrage tot leniging van de woningnood te leveren. Het mes snijdt bovendien aan twee kanten, doordat de toekomstige eigenaar gaat sparen om de koop te realiseren wat inflatiebestrijdend kan werken.

Ik zou het ook nog iets anders kunnen zeggen: De Minister zou een potentiële gegadigde voor een woningwetwoning kwijt kunnen tegen een bedrag van nog geen f 2500 en daarvoor in de plaats krijgen een potentiële woningwetwoning, die veel en veel duurder is dan die f 2500. Als dit rekensommetje zou opgaan, dan zou er nog ruimte in zitten om de bijdrage uit het bezitsvormingsfonds te verhogen.

Misschien komt dat bij de aangekondigde – de Minister zou dat in deze kabinetsperiode doen – wetswijziging van de Wet op het bezitsvormingsfonds.

Door de Regering is een bedrag van 150 mln. aan financieringsmiddelen verstrekt aan gemeentebesturen om tot uitvoering van projecten te kunnen overgaan met het oog op de bestrijding van de werkloosheid, met name in de bouwsector. Hieraan zijn nogal selectieve bepalingen verbonden. De werkloosheid moet 7 pct. bedragen, men moet een sluitende begroting hebben en de objecten moeten „panklaar” zijn. Ik begrijp hieruit, dat de Regering de hiervoor benodigde gelden niet inflatoir wil financieren. Het gevolg zal echter zijn, dat slechts een gering aantal gemeenten hiervan gebruik kan maken en dat het weinig effect sorteert op de werkloosheid in de bouw, met name in het noorden, waar de werkloosheid het grootst is. Het zal de Minister ongetwijfeld bekend zijn, dat de gemiddelde werkloosheid thans in de bouw is opgelopen tot iets boven de 10 pct.

Ik heb de cijfers niet bij de hand hoe ver het in het noorden is opgelopen, maar daar zal het ongetwijfeld hoger zijn.

Was het niet beter geweest, met het oog op de anticipatiegedachte – ik sluit mij aan bij wat de heer Rijnders heeft gezegd over de spreiding van bevolking en industrie, enting op de toekomstige ontwikkeling van het noorden – in het noorden gelden voor die objecten beschikbaar te stellen die rechtstreeks een bijdrage zouden kunnen leveren aan de bestrijding van de werkloosheid onder de bouwvakkers? Ik vrees dat het resultaat van de huidige maatregelen anders niet voldoende zal zijn. Graag zou ik hierover de mening van de Minister vernemen.

Deze projecten zouden moeten passen in de toekomstige structuur van het noorden. De Minister zou op dit punt alvast de te verwachten nota over de ontwikkeling van het noorden des lands in kunnen vullen.

Ik ben begonnen met te herinneren aan de prioriteit die dit kabinet wil stellen aan de woningbouw. Ik heb ook iets gezegd over de financiering. Door meerdere sprekers is gewezen op de continuïteit, die kostenbesparend werkt. Hierbij doet zich de grote moeilijkheid voor dat een aantal gemeenten geen toestemming heeft gekregen de nodige financiën voor het aankopen van bouwgrond dan wel voor het bouwrijp maken van

Tjeerdsma e. a.

de grond aan te trekken, zodat de continuïteit in de bouw stagneert. Straks zullen wij de gevolgen daarvan vinden in duurdere huizen en in het niet tijdig beschikbaar komen van de huizen. Wat kunnen de Minister en de Staatssecretaris eraan bijdragen om deze stagnatie te voorkomen?

De heer **Van Hulten** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! De kern van het probleem van de woningnood sinds de tweede wereldoorlog is, dat er geen algemene woningnood is. Was dat wel zo, dan kwam er wel een groot en groots nationaal plan ter oplossing van die nood op tafel en werd dat plan ook wel uitgevoerd. Wij hebben geleerd de woningnood te ervaren, zoals verkeersongelukken; die horen nu eenmaal ook bij ons leven, denken wij! De woningnood is een soort vagevuur waar vrijwel iedereen doorheen moet, een soort imitatie-rite; sommigen bereiken de hemel daarna snel; voor anderen is het een langdurige lijdensweg, een hel voor het leven.

Wie lijden er eigenlijk wel onder de woningnood? Ik heb er geen last van. Ik denk zelfs, dat niemand van al degenen, die hier beneden in de vergaderzaal zitten, lijdt onder de woningnood. Het is zelfs onwaarschijnlijk, dat er woningbehoefte op de publieke tribune zitten. Wij praten erover en luisteren er naar; anderen ondergaan die nood.

Maar als je Surinamer bent of Antilliaan, dan moet je wel woonsituaties aanvaarden en huurprijzen betalen, die geen „normale” Nederlander wenst op te brengen.

Als je jong bent, dan kom je voor een woning, dikwijls voor een kamer zelfs, niet in aanmerking. In vele gemeenten word je dan niet of nauwelijks ingeschreven als woningzoekende. Als je gastarbeider bent, dan ben je wel onze gast en wij profiteren van je, maar voor je wonen – zeker als je met je gezin wilt wonen – ben je rechteloos of onbekend met je rechten. Als je op een andere wijze leeft dan – nogmaals – die „normale” Nederlander, je bent homofiel, of je leeft in een commune, of je prefereert het celibaat (niet om kerkelijk-institutionele redenen), of je vormt met een of meer anderen een onvolledig gezin, waaruit een gezinslid is afgescheiden of gestorven, dan val je buiten het woonpatroon van de gemeenschap en moet je je noden zelf maar zien te dekken.

Hiernaast staat nog de latende woningnood van honderdduizenden ongehuwde jongeren en oudere alleenstaanden, die wel zelfstandig zouden willen wonen, maar die zelfs geen pogingen meer doen om zich te laten registreren en om te zoeken op wat wij de woningmarkt noemen, omdat zij maar al te goed weten, dat die voor hen niet toegankelijk is.

Voor al dezen, die werkelijk de woningnood ondergaan, staan slechts twee „toevluchtsoorden” open: de krottenwijken van onze steden en de duurdere stadsuitbreidingen à la Bijlmermeer. Leefomstandigheden en prijzen, die u en ik, zeker in hun combinatie met elkaar, niet wensen te betalen.

Voor een groot deel ligt deze problematiek niet op het terrein van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening; het zijn kwesties van administratief recht, van vorming en scholing, van inkomensverdeling en van maatschappelijk onbegrip ten aanzien van buitenlanders en Surinamers en Antillianen.

Toch is het naar mijn mening wel de kern van de problematiek, waarmede het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zich bezig zou dienen te houden. Meer dan met de vraag of er nu dit jaar 127 000 of 128 000 of 129 000 woningen gebouwd dienen te worden.

Ik ga dan maar aan de absurditeit van een voortduren van de woningnood voor honderdduizenden en het ontstaan van werkloosheid in de bouw voor tienduizenden voorbij, omdat mijn collega's Maaskant en Eisma daarover al voldoende en met mijn grote instemming hebben gezegd.

Voor de wat verderaf liggende toekomst, verder dan de periode die dit kabinet maximaal zou kunnen uitzitten, is de door mij geschetste problematiek van nog grotere betekenis dan zij op dit moment reeds is. Tendenzen in onze maatschappelijke ontwikkeling duiden er immers op, dat de verzelfstandi-

Eisma e. a.

Justitie om dat onverantwoord leegstaan van woningen in geliberaliseerde gebieden te bestrijden. Daarover heb ik het antwoord gemist en ook op de vraag – daarop ingaan zou nu te ver voeren; daarop kunnen wij misschien nog eens later terugkomen – wat de grondslag is geweest van het helaas vervallen van de Woonruimtetwet bij het invoeren van de liberalisatie.

De heer **De Wilde** (V.V.D.): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de bewindslieden zeer voor hun zeer compacte en systematische antwoord. Ik heb er begrip voor, gezien de vijf kwartier die zij hadden, dat er wat vragen niet beantwoord zijn.

Ik zou allereerst iets willen zeggen in verband met een opmerking van de heer Eisma. Ik had gehoopt, dat hij met zijn motie was gekomen, maar dat gaat blijkbaar niet door. Ik wil iets over die leegstand van woningen zeggen, omdat er hier zo'n wonderlijk en verkeerdt begrip over bestaat. Enerzijds spreekt men over woningnood en dan huilt men dikke tranen en anderzijds kan men niet accepteren, dat er leegstand van woningen is. Het is volkomen duidelijk, dat er eenvoudig een bepaalde leegstand moet zijn, wil men kunnen doorstromen. Dat is duidelijk. Dat begrijpt iedereen, die zijn eerste lesje economie heeft gehad. Vandaar dat een bepaalde leegstand nodig is om die woningnood niet op te voeren.

Overigens heb ik het in mijn eigen woonstad meegemaakt, dat met hantering van de normen van het centraal bureau voor de huisvesting de gegadigden in kleine categorieën werden verdeeld, waarvoor bepaalde woningen dan bestemd zijn. Het kost vaak een jaar of anderhalf jaar om iemand van het ene categorietje naar het andere over te brengen. Die liberalisatie is zoveel beter. Wanneer er een grotere markt is, stroomt men veel sneller door en staan er dus in feite veel minder woningen leeg. Deze verbanden moet men toch wel leggen en men moet niet terugkeren naar net naoorlogse systemen, waarin schaarste het enige gegeven was. Deze opmerking moest mij van het hart, juist omdat hierover zo vreselijk veel bombast wordt gemaakt.

In eerste termijn heb ik de heer Prins aangehaald, die het had over een anticyclisch bouwbeleid. De Minister zei met mij, dat het altijd gevaarlijk is, omdat deze jongens uitgaan van de overmaat als er een overbesteding is en dan zit men dus over de hele cyclus fout. Ik vind het daarom ook zeer belangrijk – ik heb het in mijn betoog in eerste termijn ook gesteld – dat de normen, waarvan wij uitgaan, normen zijn, die volgens Europees niveau hoog liggen, kwantitatief en kwalitatief. Wanneer de woningbouw de lijn is, waarom de toekomstige bouwontwikkeling zich moet bewegen, kan het wel eens een te hoog gelegen lijn zijn voor de besparingen, die wij als Nederlands volk opbrengen. Ik wil daarvoor uitdrukkelijk waarschuwen. Als wij dat doen, dan gaat het op den duur de verkeerde kant uit. De Minister zegt, dat hij niet zoekt naar de vorm van een anticyclisch bouwbeleid, maar naar een stabilisatie. Hij kan deze stabilisatie alleen maar hebben op het gebied van de woningbouw. Daaromheen beweegt zich het onstabiele, de sector, waarin de rijksoverheid, de lokale overheden en het bedrijfsleven de opdrachten geven. Bij een terugval in de conjunctuur zal er een terugval in opdrachten kunnen worden geconstateerd. Op een bepaalde wijze kan de Minister dan wat bijschipperen door zijn vergunningenbeleid. Een stabiliteit ten aanzien van de totaliteit van de bouwopdrachten zal niet worden verkregen. Gelukkig zijn naast bouwbedrijven de laatste jaren ook ontwikkelingsbedrijven tot stand gekomen. Dat betekent, dat hierdoor een nieuw element wordt ingebracht, nl. bedrijven, die niet alleen direct werken voor de opdrachtgever, maar ook voor de markt. Hier wordt een in de tijd rekkelijke factor tussengeschoven, waardoor een bepaalde stabiliteit in uit te voeren opdrachten wordt bereikt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb met erg veel genoegen vernomen, dat de Minister zich realiseert dat wij op een cruciaal punt zijn aangeland ten aanzien van de beslissing, wat wij op

De Wilde e. a.

den duur gaan doen met het huur- en subsidiebeleid. Wanneer wij zo door blijven gaan, dan wordt de woning voor de meerderheid van het Nederlandse volk een object, waarin een duidelijk subsidie-element aanwezig is, zoals zulks ook het geval is met de eerste levensbehoeften. Ik zou dat op zich zelf bijzonder betreurenswaardig vinden, niet alleen, omdat daardoor een veel te grote claim wordt gelegd op de gemeenschap, maar ook, omdat daardoor de volkshuisvesting in wezen wordt aangetast. Men waardeert alleen maar iets, wanneer men er ook een bepaald offer voor brengt. Ik geloof, dat de meerderheid van het volk dit moeten blijven doen.

De heer **Tjeerdsma** (A.P.): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank beide bewindslieden voor hetgeen zij gedurende anderhalf à twee uur aan ons hebben gedoceerd.

Allereerst wil ik nog een opmerking maken over de taak en de doelstellingen van de woningbouwcorporaties. Ik ben het eens met de mening van de Minister, dat deze woningbouwcorporaties een ruimere taak op het gebied van de volkshuisvesting hebben dan alleen maar het ter hand nemen van de sociale woningbouw.

De Minister heeft echter cijfers gegeven, waaruit heel duidelijk blijkt, dat een normale vakman met een normaal inkomen niet in een woningwetwoning terecht kan, omdat de huur boven zijn financieel vermogen uitgaat. Ik kan hierover lang en kort praten; ik zou ook nog andere bedragen kunnen noemen, die in verschillende steden gelden. Ik zal dit niet doen. Ik zou mijn betoog willen toespitsen op de vraag: Wat moet er nu gebeuren? Wij willen woningen bouwen, wij willen de minstdraagkrachtigen een woning aanbieden tegen een betaalbare huur. Een zevende deel van het inkomen mag aan huur worden betaald. Wat moet nu worden gedaan? Het bouwen van kleinere woningen? Het aanbrennen van minder voorzieningen? Het drukken van de kosten? Of moeten wij wellicht de richting inslaan van het verstrekken van een hogere subsidie? Moet de individuele huursubsidie worden verdubbeld? Ik zou hierover graag enige opheldering van de Minister vernemen.

Mijn tweede punt betreft de werkloosheidsbestrijding in de bouw. Of wij er nu 100 mln. of 500 mln. voor beschikbaar stellen – een en ander hangt af van de omvang van de werkloosheid – is niet zo relevant. Wel is mijns inziens relevant de wijze, waarop het geld wordt besteed. Men heeft nu voor een bepaald systeem gekozen, nl. het verschaffen van de nodige financiële middelen aan de gemeenten via de gemeentebesturen. Mijn vraag is geweest: Waarom heeft men deze weg gekozen en waarom is men niet dezelfde weg ingeslagen als men in 1967/1968 heeft gedaan, nl. het uitvoeren van bouwprogramma's en bouwobjecten in het kader van aanvullende werken? Het is bekend, dat in alle provinciale hoofdsteden bij de provinciale commissies voor de werkgelegenheid of bij de regionale raden voor de arbeidsmarkt, indien deze er zijn, een aantal projecten panklaar liggen, die zo kunnen worden uitgevoerd wanneer men de gelden maar beschikbaar heeft. Het kan allemaal worden gecoördineerd via de interdepartementale commissie-Openbare Werken.

De heer **Van Hulten** (P.P.R.): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de bewindsman uiteraard dankbaar voor zijn tweekennige reactie op mijn debatsbijdrage. Uit zijn eerste zin bleek helaas, dat hij de essentie van mijn woningnooddifferentiatieverhaal op geen stukken na heeft begrepen. Dat 77 pct. van de jong gehuwden binnen een jaar na het huwelijk een woning krijgt, verbaast mij niets in tegenstelling tot de heer Rijnders. De essentie van mijn betoog was namelijk dat, als je een „normale” Nederlander bent – „normaal” vinden wij in dit land als je keurig trouwt en ervoor zorgt, dat je binnen een jaar een kindje hebt – je inderdaad in aanmerking komt voor een woning. Dan verbaast die 77 pct. mij niets. Het blijkt alleen, dat zelfs in deze maatschappij dan ook nog 23 pct. van die „normalen” niet aan bod komt. Waarom het mij gaat is, dat de